

**Evald Bundgård Iversen,
Bjarne Ibsen og
Jørn Hansen (red.)**

Idrættens og civilsamfundets

knaster

**Kritiske
samfundsvidenskabelige
analyser**

SYDDANSK UNIVERSITETSFORLAG

Evald Bundgård Iversen,
Bjarne Ibsen og Jørn Hansen (red.)

Idrættens og civilsamfundets knaster

Kritiske samfundsvidenskabelige analyser

Syddansk Universitetsforlag 2024

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2024

Sats: Tarm Bogtryk

Omslag: Dorthe Møller

Omslagsfoto: Colourbox

ISBN 978-87-408-3548-9

Udgivet med støtte fra: Center for forskning i Idræt, Sundhed og
Civilsamfund; Forskningsenheden Active Living samt Institut for Idræt
og Biomekanik på Syddansk Universitet.

Publikationen er fagfællebedømt.

Find kontaktoplysningerne til ansatte ved Center for forskning i Idræt,
Sundhed og Civilsamfund på: www.sdu.dk/cisc.

Publikation er 'open source' og kan frit downloades fra universitypress.dk.

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden mangfoldiggørelse af
denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse eller ifølge overenskomst
med Copy-Dan.

Syddansk Universitetsforlag

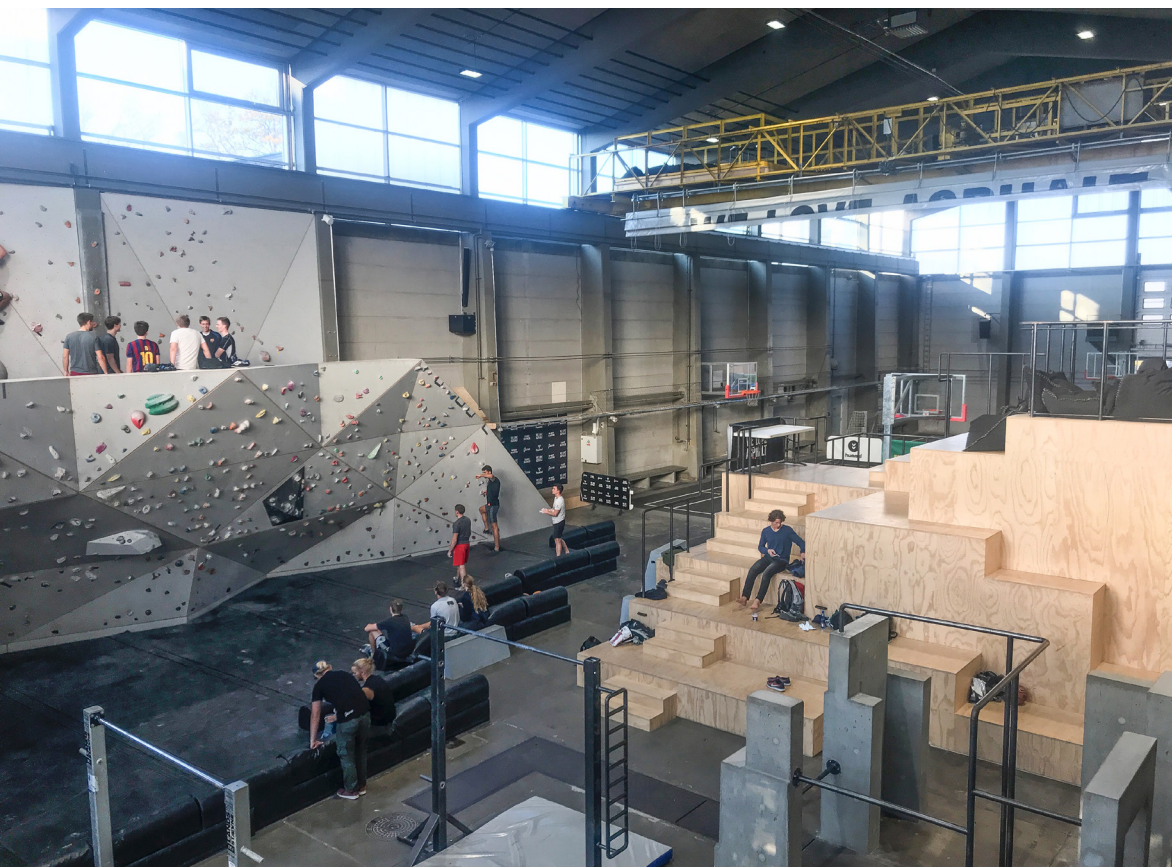
Campusvej 55

5230 Odense M

Tlf. 6615 7999

www.universitypress.dk

Faciliteter og rum for idræt, bevægelse og leg

Faciliteter og rum for idræt, bevægelse og leg er centrale i CISCs forskning. Senest er også de nyere facilitetstyper kommet i fokus – bl.a. en omfattende evaluering af de såkaldte GAME Streetmekkaer.

Fotograf: Signe Højbjerg Larsen og Zakarias Engell.

Hvorfor lytter ikke politikere til forskere? – Den norske diskursen om idrettsanleggenes politiske og sosiale betydning

Jan Ove Tangen, Universitetet i Sørøst-Norge

Abstract

Kapitlet klargjør idrettsanleggenes politiske og sosiale betydning og deres virkninger basert på forfatterens og andre forskeres vitenskapelige undersøkelser og dels diskutere hvorfor denne forskningen i liten grad blir tatt i bruk av politikere og politikktutformere. Først beskrives de historiske prosesser som har ledet til at idrettsanlegg har blitt den norske idrettspolitikens viktigste virkemiddel. Derneft diskuteres det i hvilken grad virkemidlet virker etter hensikten. For å forklare hvorfor det er et misforhold mellom idealer og realiteter når det gjelder virkemidlets virkninger, ses det først på hvordan idrettspolitikken i stor grad har blitt uformell og avpolitisert. Derneft drøftes den norske idrettspolitikens grunnleggende antakelser. Kapitlet tar så for seg hvorledes språk gir makt fordi begreper fremmer en ontologi, dvs. gir oss en forståelse av „hva idrett er“. Andre forhold som forklarer misforholdet, er knyttet til gruppe-eufori som skapes under diskusjoner om man skal arrangere mega-events og risikere å bygge anlegg som blir „hvite elefanter“. Kapitlet forsøker også å utdype

forståelsen av hva et idrettsanlegg er sett med sosiologiske briller ved å lansere begreper som „tause forventninger“ og „de andres blikk“. Avslutningsvis kommer forfatteren med en analyse av hvorfor politikere ikke lytter til forskere og hva som må til for å få politikere lydhøre.

Innledning

Den slovenske filosofen Zizek skal ha parafasert tidligere president de Gaulles: „Political issues are too serious to be left only to politicians“. Men Zizek skal ha lagt til noe viktig om forskernes og andre intellektuelles betydning for politiske beslutninger: „We need intellectuals – not to make decisions, but to make clear what the issues are about!“¹ Dette kapitlet er et forsøk på nettopp det: å klargjøre idrettsanleggenes politiske og sosiale betydning og deres virkninger. Kapitlet blir på sett og vis en oppsummering av min og andre kollegaers forskning på temaet, hvilket framkommer gjennom alle referansene. Samlet sett foreligger det mye viktig vitenskapelig kunnskap, med store politiske implikasjoner. Derfor blir teksten også en anledning til å spørre: hvorfor tas ikke denne kunnskapen i bruk av politikerne?

Norske myndigheter har lenge vært opptatt av idrettspolitik og anleggsbygging. En rekke politiske dokumenter slår fast at „idrett skal være for alle“. I dette kapitlet fokuserer jeg spesielt på Meld St 26 'Den norske idrettsmodellen' (2011-2012) (Kulturdepartementet, 2012)². Myndighetene tar deler av overskuddet fra spilleinntekter og fordeler de bl.a. til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg. Av de nærmere 3,3 milliarder kroner som Staten bevilget til idrettsformål i 2022, gikk nærmere 1,9 milliarder til idrettsanlegg; altså 58 %. Begrunnelsen for tildelingen er „Fysisk aktivitet og idrettsdeltakelse er et gode. Det er et mål at alle som ønsker det skal gis en mulighet til å oppleve dette godet. Anlegg og tilrettelagte områder er en viktig forutsetning for utøvelse av idrett og fysisk aktivitet.“ (side 72).

1 <https://www.theguardian.com/observer/comment/story/0,6903,1361235,00.html> [lest 23. november 2022]

2 En melding til Stortinget ble helt fram til 2009 kalt 'Stortingsmeldinger'. En slik melding er et dokument „som regjeringen sender til Stortinget når den vil presentere saker for Stortinget og få dem drøftet der uten å foreslå vedtak“ https://snl.no/melding_til_Stortinget [lest 6.10.2023]

Det gis ingen begrunnelse for hvorfor anlegg og tilrettelagte områder sees på som en viktig forutsetning for utøvelse av idrett og fysisk aktivitet. Det tas nærmest for gitt. Forfatterne av meldingen, dvs. byråkratene i Kulturdepartementet, synes å mene at alle de gode politiske intensjonene som beskrives i idrettsmeldingen vil realiseres gjennom å bygge flere anlegg. Politikerne i Stortinget har sluttet seg til disse intensjonene og dermed troen på at dette politiske virkemidlet virker (Tangen, 2005). De politiske intensjonene kan spores tilbake til tidligere idrettsmeldinger, og ligger innbakt i kommunale delplaner og den organiserte idrettens handlingsplaner (Rafoss & Tangen, 2017). Sagt på en annen måte: 'Den norske idrettsmodellen' er en politisk konstruksjon (Tangen, 2019).

Målet med dette kapitlet er å bevisstgjøre politikere, byråkrater, planleggere og forskere om politiske og sosiale prosesser og strukturer som er materialisert i idrettsanleggene og dermed former befolkningens fysiske utfoldelse og deres bruk av idrettsanlegg. Jeg vil i dette kapitlet vise at idrettsanlegg er sosiale konstruksjoner med spesifikke sosiale funksjoner som både fremmer og hemmer deltakelse. Jeg vil rette søkelyset mot tre hovedtemaer: dels hvilke idrettspolitiske intensjoner som foreligger i den norske konteksten, dels hva forskerne har brakt fram av kunnskap om norsk idrettspolitikk generelt og idrettsanleggs virkninger spesielt og dels diskutere hvorfor politikere i liten grad lytter til forskernes funn. Forskernes funn og argumenter er sortert i 9 korte underkapitler. Først et historisk tilbakeblikk.

Idrett, anlegg og materialitet

Tidligere stortingsmeldinger om idrett, samt det som sies om idrett i tidligere kulturmeldinger, hviler tungt på den idrettspolitiske diskusjonen som fant sted i mellomkrigstiden og ikke minst arven etter Rolf Hofmo; den mest markante idrettspolitiker og byråkraten siden siste verdenskrig (Goksøyr, 2005, 2007; Slagstad 2008b). Idretten fikk en spesiell plass i arbeiderpartistaten. Den symboliserte en ny syntese av velferd og kultur – velferdskulturen (Slagstad, 2011). Kultur, og dermed idrett, var i den norske arbeiderpartipolitikken regnet som et utvilsomt velferdsgode (Goksøyr et al., 1996). Det var ikke bare snakk om idrett som en rettighet,

men „idrett til det beste for folket“ (side 27). Idretten, og særlig byggingen av idrettsanlegg, skulle være et verktøy, en ‘brekkstang’, for å realisere store og påtrengende samfunnsbehov etter krigen (Slagstad, 2008a, Tangen, 2011).

‘Boka om idrettsanlegg’ ble skrevet av Hofmo selv, samt medarbeidere på Statens idrettskontor. Hofmo begrunnet Statens engasjement på dette feltet ved å hevde „... en sunn og riktig fritidsbeskjeftigelse er en livsnødvendighet for vårt lands videre utbygging“ og at „... den menneskelig helse, dens bevarelse og styrkelse er en god kapitalinvestering“ (Hofmo, 1947: 5). Hofmo la videre vekt på at den menneskelig arbeidskraft er samfunnets største aktivum. Allerede her aner vi Hofmos sosialistiske grunnsyn. Å få på plass en idrettslig materiellstruktur så raskt som mulig var nesten like viktig som bolig- og industrireisningen. Boka om idrettsanlegg skulle hjelpe kommunene og idretten i å få på plass denne ‘materielle basis’, som Goksøyr et al. (1996) kaller det. Den ble en bibel for Hofmos medarbeidere i Statens Idrettskontor og et propagandaskrift „for en ny vurdering av de problemer som knytter seg til ungdommens fysiske fostring og åndelige reisning“ (sitert fra Goksøyr, 2007: 48). Sagt på en annen måte: Boka om idrettsanlegg gjennomsyres av en sterk materialistisk historieforståelse og ideologi. Om bare folket fikk kontroll over produksjonsmidlene, ville samfunnet bli bedre. Om bare staten og kommunene la forholdene riktig og teknisk til rette for idrett gjennom idrettsanlegg, ville idretten bli helsebringende og samfunnsnyttig. Jo flere anlegg som ble bygd, jo flere mennesker ville bli idrettslig aktive. Dette var Hofmos – og dermed Statens – politiske intensjon.

Tross det materialistiske grunnsynet i arbeiderpartistaten, og dermed også i forvaltningen, foreligger det få, om noen, politiske refleksjoner over materialitetens effekter på sosiale forhold i dagens norske velferdsstat. Fraværet av slike refleksjoner i gjeldene stortingsmelding (Meld St 26) er påfallende. Ingen politikere og byråkrater før eller nå synes å reflektere over det som den norske sosiologen Dag Østerberg i flere tiår har understreket: at all vår sosiale virksomhet, og da i hovedformen arbeid, former og omformer materien slik at den i sin tur kommer til å virke tilbake på menneskene selv (Østerberg, 1974). Det er all grunn til å analysere idrettsanlegg i et slikt formende perspektiv for å forstå hvorfor dette virkemidlet virker både som sosialt og som politisk virkemiddel.

Oppfatningen om idrett og anlegg som 'brekkstang', dvs. som politisk virkemiddel, blitt holdt i live siden Hofmos dager. Det kan imidlertid virke som at den norske idrettspolitikken har endret seg fra å bruke idretten og dens anlegg som brekkstang for samfunnsutvikling til at samfunnet skal være en brekkstang for den moderne idrettens utvikling. La meg nå si litt om hvordan idrettsanlegg virker som politisk virkemiddel.

Virkemidlets virkninger

Meld St 26 (2011-2012) beskriver befolkningens fysiske og idrettslige utfoldelse ganske omfattende (side 16-29). Leseren får innblikk i hvordan utfoldelsen varierer med hyppighet, alder, kjønn, funksjonshemming og minoritetsbakgrunn. Meldingen konstaterer at befolkningens fysiske og idrettslige utfoldelse karakteriseres av sosial ulikhet, skapt av bakgrunnsvariabler som høy utdanning, heltidsansettelse, inntekt og sosial posisjon. Noe overraskende er det da at det ikke foreligger politiske og samfunnsvitenskapelige refleksjoner over hvordan staten skal møte de nevnte ulikhetsskapende forholdene slik at større deler av befolkningen kan bli mere fysiske og idrettslige aktive. Den statistiske sammenhengen blir presentert, men ikke analysert og diskutert.

Meldingen uttrykker i stedet en sterk bekymring for den sterkt økende populariteten til kommersielle treningssentre. Nærmere 30 prosent av befolkningen trente på kommersielle sentre i 2010. I 1989 var dette tallet 8,5 %. Voksnes deltakelse (over 15 år) i trening i regi i av idrettslag hadde i samme periode vært stabil på ca. 12-13 prosent. Staten erkjenner at oppslutningen om de kommersielle tilbudene indikerer at disse er viktige bidragsytere for å holde befolkningen fysisk aktiv. Men de er likevel ikke berettiget til økonomiske tilskudd i form av spillemidler. „Kommersielle treningssentre og idrettsanlegg med en fortjenestebasert eierform berettiger ikke tilskudd fra spillemidlene da de ikke er i tråd med grunnleggende intensjoner i spillemiddelordningen.“ (side 29).

Meldingen viser videre til statistikk som viser at sosiale ulikhet også kommer til syne i befolkningens bruk av idrettsanlegg. Også her er variabler som alder, kjønn og bosted sentrale faktorer som bestemmer bruk av anlegg. Heller ikke her finnes det substansielle refleksjoner over andre

underliggende sosiale mekanismer, som kan tenkes å virke på deltakelse og anleggsbruk. Sagt på en annen måte: statistikken over deltakelse i idrett og fysisk aktivitet, samt bruken av idrettsanlegg dokumenter at fysisk aktivitet og idrett er ikke for alle. Jeg finner det underlig at meldingen ikke fremmer andre strategier enn mer av det samme: nemlig å bygge flere idrettsanlegg, gi bedre rammebetingelsene for den organiserte idretten, satse på ungdomsidrett, videreutvikle en mer etisk toppidrett osv. (se St. Meld. 26, 2011-2012, side 14.) De foreslåtte strategiene vil ikke redusere den sosiale ulikheten, snarere tvert imot.

Bak ethvert politisk tiltak eller virkemiddel ligger det et ønske, eller intensjon, om bestemte virkninger. En vurdering av virkemidlets tilsiktede virkninger burde være obligatorisk innenfor forvaltningen, ikke minst for å avdekke både omfang og fordeling av virkningene (Ringstad, 1998). Samtidig kan virkemidlet resultere i utilsiktede virkninger, både positive og negative, noe som også må trekkes inn i analysen. Staten har selv initiert slike vurderinger av Spillemiddelordningen i forhold til måloppnåelse i lys av tidligere meldinger. Det er Sundbergutvalgets rapport, Riksrevisjonens vurderinger og siste stortingsmelding om idrett. De presenterer først og fremst vurderinger av noen tilsiktede og positive virkninger slik jeg leser disse dokumentene. Sundbergutvalgets rapport fra 2003 (KKD, 2003) slår fast at „Det store aktivitetsomfanget og den betydelige frivillige innsatsen som gjøres i den organiserte idretten indikerer at virksomheten drives på en god og inkluderende måte“ (side 7). Likevel konstaterer utvalget at det ikke hadde vært mulig å påvise noen klar sammenheng mellom de statlige målene og den organiserte idrettens bruk av spillemidlene. Kritikken går på om midlene i for stor grad stimulerer sentralorganisasjonen og ikke virksomheten på lokalt nivå. Utvalget er heller ikke sikker på om målgruppen barn og unge nås. De foreslår en rekke tiltak for å bedre måloppnåelsen. Ingen av disse retter blikket mot mekanismer som skaper sosial ulikhet.

Riksrevisjonens undersøkelse av tilskudd til idrettsanlegg i 2008-2009 (Riksrevisjonen, 2009) påviser at måloppnåelsen målt som anleggsdekning er skjevfordelt både i fylker og mellom kommuner. „Tross endringer i fordelingskriteriene fra 2001 er det fortsatt store forskjeller i hva fylkene mottar“ hevder Riksrevisjon (s 11). De anmerker også at tilskudds-

systemet fører til at kommuner med høye frie inntekter søker om mest og får oftest mest tilskudd noe som fører til best anleggsdekning. Styringen av spillemidlene synes i hovedsak å fungere etter forutsetningene. Men det hevdes i rapporten at de som måtte være interessert i fotball hadde langt bedre muligheter for å bruke et anlegg enn de som var interessert i svømming eller andre idretter. Riksrevisjonen peker videre på at ikke alle grupper i befolkningen hadde muligheter til å bruke idrettsanlegg. Dette gjaldt særlig uorganiserte og funksjonshemmede. Men heller ikke det avstedkommer noen diskusjon av hvordan denne, og andre former for sosial ulikhet skal reduseres og eventuelt kompenseres.

Rafoss og Tangen (2017) evaluerer den gjeldene meldingen ganske annerledes enn departementet selv. De slår for det første fast, slik meldingen også gjør, at idrettsdeltakelse og bruk av idrettsanlegg preges av sosial ulikhet. I tråd med meldingens målformuleringer om helse, peker disse forskerne på at idrett og fysisk aktivitet er sunt – men også skadelig (Se ellers Engebretsen og Bahr, 2001). Når det gjelder det politiske målet om at topp skal skape bredde, hevder disse forskerne at dette er heller tvilsomt. De viser til forskning som dokumenterer at få idretter opplever økt tilslutning når utøvere hevder seg i toppen internasjonalt. Rafoss og Tangen viser også til forskning som hevder at eliteidrett som underholdning formidler både idealbilder og skrekkebilder og at vitenskapens inntreden i idretten til grensesprengning og grensedragning med konsekvenser for utøvernes liv og helse. Ingen av disse forholdene blir drøftet i meldingen selv.

Vel så viktig slår disse forskerne fast at den dokumenterte økningen i befolkningens fysiske utfoldelse har skjedd innenfor egenorganisert trening og trening på treningssentre, aktivitet som i liten grad faller inn under spillemiddelordningen. Sagt på en annen måte: økingen i statens tilskudd til aktivitet og idrett, og som i første rekke har kommet den organiserte idretten til gode, har ikke ført til aktivitetsøkning innenfor den organiserte idretten. Dessuten, fysisk og idrettslig utfoldelse har samfunnsøkonomiske sider som ikke må overses. De viser til Tangen (2012) som legger fram tall som indikerer litt av dette. På den ene siden innebærer fysisk og idrettslig utfoldelse betydelige samfunnsøkonomiske helsegevinster. Samtidig har samfunnet utgifter på slik fysisk utfoldelse i form av

bygging, drift og vedlikeholde av de mange idrettsanleggene landet rundt. Dessuten er fysisk utfoldelse ikke risikofritt. Skader og ulykker, transport og miljøbelastning, er slik sett kostnader som må tas med i regnestykket. Fotball er den idretten som er til størst samfunnsøkonomisk belastning i den forstand at den får størst offentlig støtte gjennom spillemidler og kommunale tilskudd og dessuten har et stort skadepotensial som koster samfunnet, mens golfspill og skigåing gir størst samfunnsøkonomisk gevinst.

Det beskrevne misforholdet mellom politiske idealer og konkrete sosiale realiteter krever en forklaring. Hva skyldes det at virkemidlet virker, men ikke helt slik det var tiltenkt? Hvilke sosiale og politiske prosesser har 'forstyrret' de forventede virkningene? Spørsmålet kan besvares på flere måter. På grunn av plasshensyn har jeg måttet gjøre et utvalg av det jeg mener forklarer hvorfor de politiske intensjonene ikke innfris. Den første forklaringen er at idretten i en nasjonal kontekst i stor grad er avpolitisert.

Den uformelle og avpolitiserte idrettspolitikken

Å fatte beslutninger om fordeling av goder og byrder er politikkenes viktigste oppgave i de fleste samfunn. Statlige bevilgninger til helse, utdanning, forskning, folketrygd, forsvar, samferdsel osv. er de viktigste postene på statsbudsjettet. Størrelsen på postene diskuteres intenst på Stortinget. Tildeling til idrettsformål er *ikke* ført opp i statsbudsjettet og blir derfor ikke diskutert i Stortinget. Slik sett er tildelingen unndratt politisk behandling. Det er historiske grunner til denne noe merkelige, nærmest upolitiske, ordningen.

I den norske idrettsavisen Sportsmanden 19.11.1945 serverte Hofmo følgende kraftsalve: „Nå har vi fått politikken ut av idretten, nå gjelder det å løfte idretten inn i politikken“ (sitert fra Goksøyr 2007: 58). I ettertid framstår denne uttalelsen som et paradoks i og med at Hofmo jobbet hardt for, og lyktes også med, å holde statlige midler til idretten utenfor statsbudsjettet og dermed Stortingets politiske diskusjon om fordeling av statlige midler. Som nevnt over har denne ordningen vedvart fram til nå. Fortsatt blir statlige bevilgninger til idretten bestemt av 'Kongen i stats-

råd³ og ikke i Stortingets årlige budsjettbehandling. Etterfølgende kontorsjefer og ekspedisjonssjefer har videreført denne delen av arven etter Hofmo. Gjennom det styrket de paradoksalt nok at idrettspolitikken ble mer og mer lokal og uformell, ja nærmest avpolitisert. Den offentlige og formelle politiske debatten om verdier og prioriteringer, om behov og fordeling, om legitimering og rettmessighet, svant hen. Det styrket den organiserte idrettens gjennomslag overfor politikere ved at de i økende grad etablerte *uformelle* politiske nettverk og brukte sine talspersoner i forhandlinger og kjøpslåing slik at beslutningene falt ut til deres fordel (Tangen og Rafoss, 2009; Rafoss, 2015).

Staten har riktignok utformet en rekke forskrifter for utforming av søknader slik at søknadene kan vurderes ut fra et byråkratisk rammeverk og sikre at anleggene bygges i tråd med den nasjonale og internasjonale idrettens standarder for idrettsanlegg. F.eks. må en søknad om å bygge en basketballbane dokumentere at banen er i overensstemmelse med internasjonale regler, eller så blir det ikke tildeling. Staten har imidlertid ikke formulert noen formelle retningslinjer om de lokale og regionale politiske prosessene utover at den lokale idretten skal involveres etc. Byråkratene neglisjerer de politiske kampene som foregår lokalt. Det har, som nevnt, åpnet for uformelle politiske prosesser som definerer både kostnadsramme og rangeringen (Bergsgard et al., 2009). Den lokale idretten har sine talspersoner og lobbyister og bruker de overfor for lokalpolitikere. Disse kjøper talspersonenes argumenter uten refleksjon over materialitetens betydning og i hvilken grad de aktuelle anleggene faktisk bidrar til idrett for alle, bedre helse, fellesskap, opplæring til demokrati osv. De idrettene som vinner fram med sine argumenter lokalt, er vinnere i denne 'kampen om idrettsanleggene' (Rafoss og Tangen, 2009). Den uorganiserte delen av befolkningen har ingen stemme i denne prosessen, utover at de inviteres av kommunene til medvirkning. I mange tilfeller blir denne muligheten ikke benyttet.

I større anleggsprosjekter etableres det ulike typer nettverk, *growth coalitions*, mellom politikk, marked og idrett. Ifølge Bergsgard, Nødland

3 'Kongen i statsråd' brukes om „... statsrådsmøtene ... hvor regjeringen samles under ledelse av Kongen og gjør formelle vedtak“ https://snl.no/Kongen_i_statsr%C3%A5d [lest 6.10.2023]

og Seippel (2009) er slike nettverk mest effektive om de jobber i det stille, bak lukkede dører. Nettverkene utformer politikken både *frontstage* og *backstage* for å bruke begreper fra Goffman. Historisk sett ser det ut til at idrettspolitikken generelt og bevilgning av midler til å bygge idrettsanlegg spesielt, i større grad bestemmes av idrettsmedlemmenes sosiale kapital og i mindre grad av antall medlemmer. Det er i tråd med statsvitenskapelige perspektiver på mer generelle politiske prosesser i Norge i etterkrigstiden.

I en banebrytende analyse i 1966 konkluderte den kjente statsviteren Stein Rokkan med medfølgende spissformulering „Stemmer teller, ressurser avgjør“ (Rokkan, 1966). Rokkans poeng var at valgkanalen – hvor antall stemmer var avgjørende – bare er én mulig kanal for utøvelse av innflytelse og makt i offentlige beslutningsprosesser. En annen – den korporative kanalen – er kanalen hvor også interesseorganisasjonene deltar. Her er ressurser avgjørende og særlig det som kalles strategiske ressurser som streik, matvaretilførsel, investeringsstopp osv. Den organiserte idretten har ikke slike ressurser. Likevel kan det hevdes at idrettspolitikken avspeiler Rokkans spissformulering. Det er ikke medlemmenes antall og deres behov som i første rekke slår igjennom i planleggingen på idrettsfeltet, men den organiserte idrettens sosiale og kulturelle kapital.

Forutsetningen for etableringen av disse uformelle nettverkene er imidlertid at aktørene deler de samme verdier og oppfatninger om idretten og hva den skal resultere i. De mer eller mindre uintenderte sosiale virkningene av disse nettverkene, er den andre forklaringen på hvorfor virkemidlet ikke virker etter hensikten. Det skal jeg si litt om nå.

Mantra, kjerneoppfatninger, politiske doxa

På idrettsgallaen i 2009, den organiserte idrettens feiring av seg selv, proklamerte daværende kulturstatsråd⁴ Trond Giske at „jo flere anlegg, jo mer aktivitet“ til et begeistret publikum. Tre år senere gjentok en annen kulturstatsråd, Anniken Huitfeldt, den samme oppfatningen. Under

4 En statsråd i Norge er den øverste leder for et departement [https://snl.no/statsr%C3%A5der_i_Norge. Est 6.10.2023]. En kulturstatsråd er leder for Kulturdepartementet.

en orientering på et ekstraordinært idrettsting⁵ 8. juni 2012 om den nye idrettsmeldingen (Meld St 26 2011-2012) kunne statsråden love tingrepresentantene 600 millioner kroner mer til idretten. Det politiske hovedbudskapet var at pengene skulle finansiere en storstilt satsing på anlegg. Dette skulle realiseres gjennom en endret 'tippnøkkel'. Idrettens andel skulle endres fra 45,5 til 64 prosent. Ifølge oppslaget i Aftenposten var bakgrunnen for beslutningen at statsråden hadde reist rundt i mange idrettsmiljøer, „... og når hun har spurt hva som skal til for å få flere barn og unge inn i idretten, er svaret: Anlegg“. Idrettspresident Berit Kjøll, reformulerte og bekreftet troen på idrettsanleggenes politiske virkning da hun i et intervju i tidsskriftet 'Idrettsanlegg' hevdet „Anlegg er roten til alt godt“⁶. Dette var en kommentar til en samfunnsøkonomisk rapport som hevdet at for hver krone som bevilges til idrettsanlegg gir samfunnet fire kroner tilbake. Oppfatningen 'jo flere anlegg, jo mere aktivitet' synes å være et mantra – en hellig ytring – eller en selvinnlysende 'sannhet' innen både statsforvaltningen, den organiserte idretten og sponsorene som støtter idretten økonomisk.

På idrettspolitikkfeltet er det, i tillegg til den overnevnte 'sannheten', minst tre andre slike 'sannheter' som deles av samarbeidspartnerne staten (inkludert fylkeskommunen), kommunene, den organiserte idretten og sponsorene (Rafoss og Tangen, 2017). De kommer mer eller mindre eksplisitt til uttrykk i de idrettspolitiske målsetningene og virkemidlene. Dels oppleves det som en 'sannhet' at *idrett og fysisk aktivitet skal være for alle*. Man tror også at det er 'sant' at *fysisk aktivitet og idrett gir bedre helse*. Og den tredje 'sannheten' er at *toppidrett skaper bredde idrett*. Viktigst er imidlertid den overnevnte 'sannheten' om at *anlegg skaper aktivitet*. Denne 'sannheten' utgjør nærmest et premiss for de fire andre. Idrettsanlegg oppfattes som en forutsetning for at alle skal kunne drive med idrett, at idrett og fysisk aktivitet bedrer folkehelse, og at topp skaper bredde. Dette er 'sannheter' som hele idrettspolitikken hviler på og som sammenfatter hvorfor idrett oppfattes som et velferdsgode.

5 Idrettstinget er den høyeste myndigheten i Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF). Idrettstinget holdes hvert annet år innen utgangen av juni måned. [<https://snl.no/Idrettstinget>. Lest 6.10.2023]

6 <https://www.idrett-anlegg.no/anleggs kroner-gjor-flere-friske%ef%bf%bc/> [lest 12.12.2022]

Disse 'sannheter' kan sees som 'deep core values' eller *kjerneverdier* (Sabatier og Jenkins-Schmidt, 1999). Disse danner utgangspunkt for og forutsetningen for danningen av ulike sammenslutninger eller nettverk av makthavere (policy-makers), innflytelsesrike aktører og ulike interessegrupper som sammen former sider ved våre samfunn gjennom sosial og politisk agering. Ifølge Bourdieu (1977) fungerer slike tatt-for-gitt sannheter eller kjerneverdier på et ubevisst plan, som „goes without saying because it comes without saying“ (side 167). Bourdieu betegner dette som et felts *doxa*. Disse blir fort til *besvergelses*, i stedet for politiske, sosiale og faglige begrunnede argumenter.

Det at politikere, byråkrater, næringslivstopper og idrettsledere synes enige, forutsetter at de „snakker samme språk“. Språk er makt. Begreper er ontologi. Det får også konsekvenser for hvordan politikken og dens virkemidler faktisk virker.

Språk er makt, begreper er ontologi, idrettens egenart

For femti år siden skrev Rolv Mikkell Blakar boken 'Språk er makt' (1973). I sluttrapporten til 'Makt- og demokratiutredningen' utdypes og understrekes dette poenget ytterligere: „Begreper og meningskategorier former oppfatninger av virkeligheten, påkaller følelser og gir assosiasjoner. I interessekamp mellom grupper kan noen få et overtak gjennom begreper og bruk av språk. Ordvalg og kamp om begreper er en del av maktkampen i samfunnet“ (Østerud et al., 2003: 45). Hvilke begreper brukes og hvordan defineres de i idrettspolitikken? Hvordan begrunnes og rettferdiggjøres politisk støtte eller avvisning? Hvilke symboler, metaforer og kulturelle fortellinger anvendes for å overbevise eller overvinne de andre aktørene i den politiske kampen om midler og legitimering? (Tangen, 2019, 2020).

Begrepet 'idrett' nevnes 1886 ganger i stortingsmeldingen, 'fysisk aktivitet' 568 ganger og 'anlegg' 344 ganger. Men hva legger staten i disse begrepene? Først på side 69 av 129 sider framkommer det som kan kalles en regelgivende definisjon av 'idrett'. Der står det: „Med idrett forstås i denne sammenheng trening og konkurransevirkosomhet i den organiserte idretten.“ Og videre: „Fysisk aktivitet refererer til egenorganiserte trenings- og mosjonsaktiviteter.“ Definisjonene vekker umiddelbart motforestillinger

fra et filosofisk ståsted (Tangen, 2019). Kun idrett i organisert sammenheng betraktes som idrett; alt annet er fysisk aktivitet. Kun organisert fotball eller langrenn er idrett; fotball på løkka eller langrenn i lysløypa er fysisk aktivitet. Filosofisk sett virker dette både upresist og ulogisk. Dette likner også en *sirkeldefinisjon*; det som skal defineres brukes i en eller annen form i det som definerer. Hva så med 'anlegg'? Det defineres ikke.

Definisjonene er ikke nødvendigvis feilaktige eller ubrukbare fra et politisk ståsted. Det er heller ikke feil å ikke definere begrepene. En filosofisk avklaring har kanskje byråkratene og politikerne verken tid eller lyst til å foreta. Det ville ført til lange diskusjoner uten at man kunne være sikker på å nå fram til en konsistent og logisk definisjon man kunne enes om og som kunne brukes politisk. Politikere og byråkrater er pragmatiske. De nøyer seg ofte med *ad hoc*-baserte regelgivende definisjoner som er tilstrekkelig avgrensede for å kunne utforme en politikk, samtidig som disse *ad hoc*-definisjonene er åpne nok til at flere oppfatninger kan tolkes inn. Dette avspeiler det Bergsgard (2005) dokumenterte: at departementets definisjoner, i den grad de anvender slike, er operasjonelle definisjoner som gir departementet en *symbolsk* makt.

Tangen (2019) hevder at upresise eller manglende definisjoner gjør det paradoksalt nok lettere å tilskrive idrett og fysisk aktivitet bestemte verdier og betydninger og framstille idrett som kulturelt eller politisk gode. Det blir også enklere å framstille den norske måten å organisere og finansiere idrett og fysisk aktivitet på som unik og norsk, sammenliknet med andre lands måter. Den definitoriske vagheten gjør det også lettere for ulike aktører å gå med på et samarbeid fordi deres egne interesser blir enklere å realisere. Aktørene vil dermed kunne ha mindre vansker med å akseptere de departementale operasjonelle definisjoner, bestemmelser, forskrifter, veiledere, forhåndsgodkjenninger, måltegninger osv., det vil si bidra til å realisere den idrett myndighetene vil ha. Å ikke definere for skarpt og presist, men heller vagt og omtrentlig, gir myndighetene både definisjonsmakt og handlingsrom. Det skaper muligheter for en beslutningsenighet, en enighet som ikke nødvendigvis er forankret i samme forståelse av hva idrett er og hva og hvem det er godt for. Noen ganger er skinneenighet fordelaktig for partene. Noen ganger er den kanskje også intendert og omforent?

De fleste forskere har ikke utfordret politikeres, byråkraters, næringslivstopper eller idrettslederes begrepsbruk. Snarere tvert imot. De fleste har selv valgt samme strategi: *unnlatt* å definere eksplisitt hva idrett og fysisk aktivitet egentlig er. I stedet har de forholdt seg til de politiske og organisatoriske adhoc-pregede definisjoner av idrettsbegrepet og idrettsfeltets egne operasjonaliseringer og konkretiseringer. Dette gjelder også forskere som har vært opptatt av politikkenes virkninger (Mangset & Rommetvedt, 2002). Siden politikken blir tatt på alvor, undersøker forskerne om de antatte gode sidene ved idrett og fysisk aktivitet er blitt en realitet eller ikke. Noen har også vurdert om kostnadene eller byrdene lar seg forsvare (Rafoss og Tangen, 2017). Indirekte sier imidlertid den sistnevnte forskningen også noe om konsekvensene av mangelfull definering og refleksjon. Forskningsfunnene indikerer, slik jeg ser det, at spriket mellom idealer og realiteter skyldes at man ikke tar inn over seg at idrettens *egenart* er noe annet enn politikkenes egenart. Å hevde at idrett er et gode er et eksempel på et politisk ideal, og ikke nødvendigvis en del av idrettens egenart. Sagt på en annen måte: fra et sosiologisk og systemteoretisk ståsted dreier idretten seg først og fremst om å vinne og prestere stadig bedre (Tangen, 1997; Schimank, 2005). Helse, likestilling, sosialt fellesskap osv., er derimot politiske og moralske forventninger og *ideal*er som det omliggende samfunn ønsker idretten skal bidra til (Tangen, 2019).

På den annen side er det helt nødvendig å definere begreper fordi begreper er *ontologi*. Fenomeners antatte eksistens defineres gjennom de begreper som anvendes. Vi observerer verden gjennom våre begreper. Å hevde at forskjellige kroppslige praksiser som 'fysisk aktivitet' og 'idrett' er synonyme tilslører viktige forhold og mekanismer. Dessuten, et 'anlegg' er ikke bare et 'anlegg'. Det er en sosial *konstruksjon* med en gitt sosial *funksjon*. Kvaliteten på avgrensningen og presiseringen av bestemte begreper bestemmer dermed kvaliteten på de beslutninger vi fatter på grunnlag av denne begrepsbestemmelsen. Politiske prosesser og beslutninger basert på uklare eller mangelfulle begreper vil kunne resultere i feilrettede virkemidler og uheldige uintenderte konsekvenser.

Det er forståelig at de mange idrettslige ildsjeler og talspersoner ikke har tenkt så mye over hva de mener med idrett, hvorvidt idrett faktisk

er for alle eller om idrett gir 'folkehelse'. De har nok vært mer opptatt av å kjempe for 'sin idrett' i idrettsråd og kommunestyre, snarere enn befolkningens behov for anlegg. Idrettens egenart består som definert over av å vinne og prestere bedre. Anleggene skal jo nettopp bidra til at de beste vinner. De enkelte idretter, som f.eks. ski, bryting eller fotball er unike manifestasjoner av denne egenarten, eller i mere faglige termer, idrettens *institusjonelle logikk* (Thornton, 2012) eller idrettens *dobbeltkode* (vinne/tape og framgang/tilbakegang) (Tangen, 1997). Lokale, regionale og nasjonale idrettsledere kjemper for å få anlegg som fasiliterer nettopp disse egenartede idrettsformene.

Og i stor grad kjøper lokale, regionale og nasjonale politikere og byråkrater argumentene fra disse idrettens 'ildsjeler' (Tangen, 2020). Dette kommer spesielt godt fram nå man diskuterer hvorvidt man skal søke om å få arrangere et OL eller et verdensmesterskap. Idrettens hegemoniske definisjonsmakt er den tredje årsaken til at virkemidlet ikke virker helt etter hensikten.

Nasjonalanlegg, mega-events, gruppe-eufori og hvite elefanter

I Meld 26 framheves det at *nasjonalanlegg* skal brukes til å presentere internasjonal eliteidrett ved å være en arena for internasjonale mesterskap og konkurranser i Norge. Samtidig skal nasjonalanleggene fungere som sentre for de respektive særiddrettene. I hovedfordelingen for 2022 ble det bevilget nesten 94 millioner kroner til disse anleggene.

Slike anlegg også kan sees på som *ikoniske bygninger*, som kan den egenkap at den kan forme en by og et lands identitet og befolkningens følelse av tilhørighet og stolthet (Sheard, 2005). Både Holmenkollen og Ullevål stadion kan falle inn under denne beskrivelsen. Det samme kan Vikingskipet på Hamar og Gullbring kulturanlegg i Bø i Telemark. Men slike bygg kan også forstås som symboler på makt og herredømme (Nagbøl, 2015) og trigge frykt, vold og ubehag (Bale, 2001). Ofte blir slike ikoniske bygg realisert i forbindelse med tildelte olympiske leker eller verdensmesterskap, og blir ofte til store tapsprosjekt i etterkant (Flyvbjerg og Stewart, 2012; Alm et al., 2016).

Forslag om å arrangere et OL eller et VM vekker ofte stor *begeistring* og entusiasme blant idrettsledere og politikere. Mange ser for seg muligheten til økt turisme, flere arbeidsplasser, økt handel, motivere befolkningen til å bli mer fysisk aktive, bygge nye boliger for byens innbyggere, og økt frivillighet. Sagt på en annen måte: mega-events sees på som en unik mulighet for byfornyelse og økonomisk vekst (Hiller, 2000). Initiativtakere, både fra næringslivet og fra politikken, framviser stor entusiasme og *optimisme*. Janis (1982) studier av gruppe-tenkning viste at begeistring (group-euphoria) og overdreven optimisme hadde en tendens til å utvikle seg i temporære organisasjoner. Denne organisasjonsformen er nettopp karakteristisk for søknadsprosesser knyttet til mega-events. Solberg et al. (2018) og Jensen (2020) dokumenterte slik gruppe-eufori i forbindelse med sykkel-VM i Bergen i 2017 og Oslos forsøk på få på plass en søknad om OL i 2022. Dette førte til 'irrational decision making' (Heldal et al., 2019). Viktig å notere seg er at den norske OL-søknaden for vinterlekene i 2022 hadde også moralske begrunnelser. Både borgermesteren i Oslo og generalsekretæren i Norges idrettsforbund argumenterte for at Norge hadde et moralsk ansvar for å arrangere et OL og derigjennom endre IOCs pompøse og delvis korrupte verdigrunnlag, samt modernisere denne organisasjonen (Tangen, 2021). Tangen og Gils (forthcoming) peker på at beslutningen om å abortere søknaden, var forankret i moralsk *repertoarer* for vurderinger, i tråd med Lamonts og Thevenots (2002) kulturalanalytiske perspektiver.

Den politiske entusiasmen og det delvis moralske imperativet i folket lar seg sjeldent påvirke av hva forskningen finner. Snarere tvert om. Flyvbjerg og Stewart (2012) dokumenterte at de aller fleste OL siden 1960 var kraftig underbudsjetterte. Beregningene av overskudd og økonomiske gevinster var alt for optimistiske (Preuss, 2004). Det ble færre nye arbeidsplasser enn forventet (Malfas et al., 2004). Det var store handelslekkasjer (Siegfried og Zimbalist, 2000). Og de mange og store idrettsanleggene ble til 'hvite elefanter' (Alm et al., 2016). Kort fortalt, de forventede gevinstene av mega-eventene ble til 'fool's gold' (Baade og Matheson, 2002). Å arrangere et OL eller et VM er og blir et 'economic gamble' (Zimbalist, 2015). Og slike arrangementer er absolutt ikke bærekraftige (Hayes & Horne 2011).

Mange idrettsledere og politikere lytter ikke til forskernes advarsler! Tvert imot, noen går på med krum hals. Kun tre år etter at Oslo sa nei til OL i 2022, var lokale idrettsledere og politikere i Telemark klare for en ny OL-søknad.⁷ Forfatteren av dette kapitlet forsøkte å drive litt folkeopplysning ved å hevde at samfunnet hadde mye å tape på å arrangere olympiske leker.⁸ Styret i Norges idrettsforbund sa nei til disse planene i slutten av januar 2018.⁹ Heldigvis øker den folkelige motstanden mot slike arrangementer (Hayes og Karamichas, 2011; Tangen, 2016; Tangen og Gils, forthcoming).

Behovet for å reflektere over kroppslige praksisers egenart og anleggenes funksjon er absolutt nødvendig å reflektere over i politisk dokumenter. Praksisenes egenart og anleggenes materialitet og funksjon er sentrale forutsetninger for utøvelse av idrett og fysisk aktivitet. Sagt på en annen måte: idrettsanlegg har også viktige sosiale virkninger. Få synes å være oppmerksomme på dette. La meg derfor utdype denne fjerde årsaken til at virkemidlet ikke helt virker etter hensikten.

Tause forventninger og „de andres blikk“

Jeg har lenge hevdet at all sosial samhandling, også idrett, må forstås som kommunikasjon, forankret i og regulert gjennom sosialt produserte forventninger (Tangen 1997, 2004, 2009). Ved å innfri forventningene slutter vi oss til kommunikasjonen og viderefører den. Når en forsvarsspiller under en fotballkamp slår en 'langpasning' inn bak motstanderens forsvarsspillere (Drillo-fotball)¹⁰, er det en 'ytring' som en annen medspiller 'forstår' og header i mål. Men headingen må gå forbi keeperen, over mållinjen og mellom stengene som står 7,32 meter fra hverandre og tverrliggeren som ligger 2,44 meter over bakken. Sagt på en annen måte: fotballbanen med dens oppmerking er, sammen med fotballens regelverk,

7 <https://www.nrk.no/vestfoldogtelemark/telemark-vil-arrangere-vinter-ol-i-2026-1.13755192> [lest 30. oktober, 2017]

8 <https://forskning.no/politikk-kronikk-penger-og-privatokonomi/kronikk-fylkeskommunen-i-telemark-bor-ikke-ga-videre-med-ol-drommen/1160645> [lest 19. desember 2017].

9 <https://www.nrk.no/vestfoldogtelemark/idrettsstyret-sier-nei-til-ol-i-telemark-1.13884361> [lest 25. januar 2018]

10 For en utdyping av den norske fotballtreneren Egil 'Drillo' Olsen sin spillestil generelt og 'langpasning' spesielt, se <https://fotballtreneren.no/2022/08/12/egil-drillo-olsen-og-drillofotball/> [lest 6.10.2023]

og spillernes forståelse av spillet, med på å definere og regulere kommunikasjonen om hvem som skal kåres som vinner av kampen. Tilsvarende kan vi si at en svømmehall regulerer hvordan vi skal svømme for å vinne konkurransen, slik en slalåmløype er stukket i skibakken for å kåre en vinner. Den som svømmer på tvers av bassenget, eller kjører utenom slalåmportene, blir disket. Dette er eksempler på sosiale virkninger av anlegget.

Sagt på en annen måte: Idrettsanlegg er forventninger om tid og sted. De er sosiale forventninger som trekker grenser mellom idretten og samfunnet. Idretten produserer selv sine egne rom (Tangen, 2004a) i form av materialiserte sosiale forventninger (Tangen, 2004b). Deltakerne må akseptere og innfri disse forventningene om de ønsker å være med å spille fotball, løpe om kapp eller løfte tyngst mulig. Kun de som er villige til og har de nødvendige ferdigheter til den aktuelle kommunikasjonsformen (fotball, friidrett, vektløfting), blir inkludert. De andre ekskluderes. Idrettsanleggene manifesterer idrettens binære og sekundære koder 'vinne/tape' og 'framgang/tilbakegang' eller i form av det olympiske motto: 'Citius-Altius-Fortius'.

Det å *innfri* eller avvise de sosiale forventningene som ligger innbakt i anlegget, har konsekvenser – virkninger. Vårt forhold til '*de andre*', enten ansikt til ansikt i et anlegg, eller indirekte gjennom å observere andres forventninger i form av et anlegg, vil være en forutsetning for idrettslig og fysisk utfoldelse. Dermed vil '*de andre*' spille en rolle for deltakelse eller utestengelse. Østerberg (1975) har understreket dette forholdet ved våre sosiomaterielle omgivelser. *Deltakelse* og *utestengelse* er sosiale mekanismer knyttet til makt og materiell. I prinsippet er ethvert idrettsanlegg åpen for alle. Men mange lar være å bruke det, for de føler at de ikke er gode nok. De ekskluderer seg selv fra deltakelse i aktiviteten. Det som gjør en slik selveksklusjon alvorlig, er at vi kun kan tilegne oss verden gjennom deltakelse i ulike sosiale aktiviteter og virksomheter. Kun en slik deltakelse kan gi oss identitet hevder Østerberg (1975). Sagt på en annen måte, vår omgang med den idrettslige materialiteten får psykiske og sosiale konsekvenser.

Å mestre materialiteten, f.eks. å skulle hoppe over en bukk i gymsalen, får konsekvenser for identitet og status. Hopper du over bukken, opplever du mestring og anerkjennelse av klassekameratene. Manglende mestring

gjør at du vil kunne oppleve skam og de andres latter og hån. 'De andres blikk' vil være påtakelig til stede i de fleste anlegg for idrett og fysisk aktivitet. Erkjennelsen av at man blir sett av andre, og at 'de andres blikk' har psykologiske og sosiologiske konsekvenser, kan tilbakeføres til blant annet George Simmel. Han skrev om sansenes sosiologi (1908), og peker på hvorledes øyet og synssansen er spesielt viktig i sosiale sammenhenger. Bare ditt øye kan registrere at et annet øye ser deg.

Sartre viderefører 'de andres' eksistensielle og sosiale konsekvenser i sin studie av 'Væren og intet' (1993). Det er gjennom 'blikket' jeg erfarer 'den andre'. Og bli sett av den andre utgjør en grunnleggende *eksistensiell* relasjon mellom mennesker, en intuitiv pre-refleksiv relasjon (Øyen, 2010). Den andres blikk gjør meg til et objekt. Jeg blir oppmerksom på at min framtreten og mine handlinger blir vurdert av 'den andre'. Det kan i noen sammenhenger skape *skam*. „Jeg skammer meg over meg selv *slik jeg framtrer* overfor den andre“ (Sartre, 1980: 101), f.eks. når jeg mislykkes med å hoppe over bukken. „Helvete er de andre“ sier Sartre, og mange har nok opplevd dette, spesielt i forbindelse med å være fysisk og idrettslig aktive i idrettsanlegg.

Hver og en av oss tilpasser vår atferd til andres atferd som en form for ubevisst selvkontroll som reguleres gjennom forlegenhet og skam (Elias, 1976). Enkelte går så langt som til å hevde at „Shame – the Master Emotion of Everyday Life“ (Scheff og Retzinger, 2000), og at skammen tabuiseres og ikke skal snakkes om. Hva vi velger og velger bort av aktiviteter og anleggsbruk, kan derfor sies å være farget av det å bli sett og vurdert av andre og dermed risikere å oppleve forlegenhet og skam.

De to forutsetningene for idrettslig deltakelse som er skissert her – anleggenes sosiale *funksjon* og deres eksistensielle *konsekvenser* – blir ikke eksplisitt diskutert i idrettspolitiske dokumenter, verken lokalt, regionalt eller nasjonalt. Jeg vil argumentere for at flere av de som er involvert i anleggsprosesser må bli oppmerksomme på dette, slik at planlegging og bygging av idrettsanlegg i større grad tar hensyn til de sosiale strukturer og mekanismer som definerer og former idrettsanlegg; strukturer og mekanismer som springer ut av idrettens kode og operasjoner og som får eksistensielle konsekvenser under 'de andres blikk'. Men først må vi få politikere, byråkrater og idrettsledere til å lytte. Uten deres forståelse av

det overnevnte, vil anleggene fortsatt bygges og resultere i sosial ulikhet og eksistensielle utfordringer.

Hvorfor lytter ikke politikerne?

Som forsker har jeg i mange år undret meg over manglende forståelse hos byråkrater og politikere for hva forskningen har bragt fram av kunnskap om idrettspolitik og idrettsanlegg. På en rekke andre samfunnsområder har deltakelsen fra forskere i politikkkutforming vært sterkt økende siden 1970-tallet (Hesstvedt, 2018). Fra mitt ståsted synes det ikke å være tilfellet på idrettsområdet. Derfor synes jeg det er rimelig å spørre: Hvorfor lytter ikke politikerne til forskernes funn når de skal utforme eller justere idrettspolitikken? De fleste norske forskere som har bidratt med samfunnsforskning på idrettsanlegg har nok en følelse av at deres forskning ikke blir brukt i det politiske arbeidet med å få flere til å bli fysisk og idrettslig aktive. Det kan selvfølgelig skyldes at forskernes formidling oppleves av politikere som *utilgjengelig*, med mange begreper og tunge teorier som er vanskelig å forstå. Det kan også være at idrett et så *spesielt* politikkområde at manglende lydhørhet kan forklares ut fra hva som er beskrevet på sidene foran? Jeg tror ikke det forklarer alt. Flere forskere på flere forskningsområder undrer seg over at politikere ikke lytter til forskere, f.eks. Cairney (2018).

Jeg vil hevde at det er andre, mer allmenne, sosiale prosesser som virker inn på politikernes politikkkutforming. Det handler for det første om hvordan politikere blir politikere. I demokratiske samfunn, og særlig i velferdsstater, går potensielle politikere gjennom en rekke seleksjonsprosesser. De melder seg inn i et parti for å bidra. Avhengig av ambisjoner og kompetanse gjør de seg valgbare til ulike posisjoner og oppgaver. Lokale, regionale og nasjonale seleksjonsprosesser styres av valgkomiteer som består av personer som allerede er selektert utfra de samme seleksjonskriteriene de selv anvender for å rekruttere nye politikere. I verste fall kan man derfor ende opp med politikere man ikke vil ha, eller som Hardman (2022) formulerer det: „Why We Get the Wrong Politicians.“ Sagt på en annen måte: politikere og byråkrater selekteres til å fatte beslutninger på vegne av ‘folket’, men blir selektert ut og so-

sialisert til å bli politikkenes 'lakeier' for å tjene 'makten' (mer om dette senere).

For det andre handler det om at politiske beslutninger ikke nødvendigvis er rasjonelle og kunnskapsbaserte. I noen sammenhenger kan man mistenke politikere og byråkrater for det vi mange lider av: 'willful ignorance', dvs. mer eller mindre bevisst å overse fakta som kan skape kritikk, uro, ubehag, anger osv. (Arfini og Magnani, 2021). Ifølge Stewart (2012) kan *ignoranse* være både nyttig (functional) og skadelig (detrimental), særlig i forbindelse med å skulle søke om og gjennomføre mega-events som OL og VM. I noen tilfeller er politikernes ignoranse å tolke som det filosofen Zizek kaller 'unknown knowns', altså kunnskap de ikke tror de vet eller ikke husker at de vet¹¹. Andre har pekt på det de kaller 'uncomfortable knowledge' (Stewart & Rayner, 2016), dvs. de tilfellene hvor alternative synspunkter som går mot hovedsynspunktet blir ekskludert. Også dette er dokumenterbart i forbindelse med mega-events generelt og store idrettsanlegg spesielt. Som vist foran, politikere vil ikke ta inn over seg de konsekvenser og kostnader slike store arrangement og anlegg innebærer, tross tung dokumentasjon fra forskerne. Denne kunnskapen er, for å si det med Horne (2007): „... the things that we *repress*, possibly because they can cause us anxiety“ (side 86-87).

Ut fra dette er det lett å kritisere politikere. Men andre, mere dypereliggende psykiske og sosiale mekanismer, er også virksomme. Jeg vil hevde at denne viljestyrte ignoreringen eller avvisningen av kunnskap vi ikke vet vi har, skyldes at vi alle, også forskere og politikere, opptrer og agerer i forskjellige og autonome systemer som gjør de lite *lydhøre* for hverandres synspunkter og argumenter. Ut fra et sosiologisk systemteoriperspektiv (Luhmann, 1984) kan vi hevde at både biologiske, psykiske og sosiale systemer er selvdannende, dvs. *autopoietiske*. Det betyr at de produserer selv hva de består av og hvordan de utvikles, enten det er snakk om beslutninger, prestasjoner, forskningsresultater eller liknende. Men selvdanningen forutsetter at systemene er *operasjonelt lukket*, men *strukturelt åpne*. Ib Ravn har en morsom og konkret, men også presis, beskrivelse av disse begrepene:

11 <https://www.theguardian.com/comment/story/0,3604,1417982,00.html> [lest 24.11.2022]

My teenage daughter Clara sits in the couch, daydreaming. I tell her for the third time: „Pick up your coat and school books!“ She bends over and then stops, saying, “You know, dad, the boy I talked to after school today?”¹²

Enkeltpersoner gjør det de gjør – som f.eks. dagdrømming i Ravns eksempel – ganske uanfektet av hva som skjer i omgivelsene. De er konstant opptatt med å skape og gjenskape seg selv og lukker seg derfor for forstyrrelser utenfra. Noen av mine studenter er mer opptatt av å bruke telefonen for å sjekke de siste treningsvideoene på Instagram i håp om å komme i bedre form, enn å høre på meg forelese over ontologi og epistemologi. I den grad politikere lytter til f.eks. forskeres påstander om at den norske idrettspolitikken er i utakt med tiden (Rafoss og Tangen, 2017), så er det først og fremst for å avklare om denne informasjonen kan brukes politisk, dvs. å beholde makt og posisjoner.

Alle individer er travelt opptatt med å *skape* sin egen unike, lille verden ved å dagdrømme om kjæresten, perfektionere kroppen, reflektere over vitenskapens forutsetninger eller fatte små eller store politiske beslutninger. De hører de faderlige formaningerne, foreleserens argumenter eller forskernes sammenfatning av forskningsresultater. Men formaninger, refleksjoner og resultater er i den gitte situasjonen ikke relevante for verken datterens, studentenes eller politikernes selvdanning. I termer av Luhmann (1984), lar de seg ikke *irritere* nok til å reagere. Hartmut Rosa ville sagt at disse ytre påvirkningene skaper ikke *resonans* hos dem. De lar seg ikke *affisere* og dermed heller ikke bevege (Rosa, 2019). Paradoksalt nok lar politikere seg begeistre og bevege av tanken på å arrangere OL og VM i ulike idretter. Samtidig er de vare for hva ‘folket’, altså velgerne, mener – slik vi så i forbindelse med søknadsprosessen for å arrangere vinter-OL i Oslo i 2022. Som Tangen (2016) og Tangen og Gils (forthcoming) har vist, ble den moralske motstanden i ‘folket’ så sterk at Høyres stortingsgruppe valgte å si nei til å søke om den nødvendige statsgarantien.

Det betyr ikke at ikke Ravns datter, studenter, byråkrater eller politikere ikke kan åpne seg for verden på andre måter. Ifølge Luhmann har kropp og bevissthet (som til daglig oppfattes som et helhetlig individ) po-

12 <http://ibravn.blogspot.com/2006/05/autopoiesis-for-beginners.html> [lest 24.11.2022]

tensial for å koble seg strukturelt til alle sosiale systemer, dvs. alle former for kommunikasjon, i samfunnet. Men tilkoblingen er *selektiv* ut fra den enkeltes observasjon av hva som foregår i omverdenen og en refleksjon over om det observerte bidrar til å opprettholde selvdanningen. Det er nettopp dette som finner sted i eksemplene over. Aktørenes oppmerksomhet er i første rekke 'tunet inn' på helt andre frekvenser enn formninger, faglige poenger eller forskningsresultater. Deres oppmerksomhet er rettet mot å fange opp signaler eller ytringer fra andre, mer relevante kommunikasjonsformer eller systemer, i dette tilfellet 'kjærlighet', 'fitness' og 'politikk' og koble seg til disse. Å delta i disse selekterte formene for kommunikasjon uttrykker at det er skapt den nødvendige resonans. Deltakerne er blitt affektert og beveget tilstrekkelig til å respondere adekvat og relevant i kommunikasjonen, ved f.eks. å svare på en sms fra den potensielle kjæresten, taste inn 'likes' på en personlig treners instagram-konto eller stemme i kommunestyret for at en ny fotballbane skal bygges.

Sagt på en annen måte: individene kobler seg til og *underlegger* seg det tilkoblede systemets logikk eller kode til grunn for sine vurderinger og påfølgende handlinger. Kjærlighetssystemets kode er 'elsker/elsker ikke' nærmest tvinger de elskende til intimitet og bekreftende kjærlighets-handlinger. Politikens kode er 'posisjon/opposisjon' som definerer hvem som skal ha makt til å fatte beslutninger om å fordele goder og byrder i et samfunn. Utdanningens kode er 'forandring/ikke forandring' av 'eleven' eller 'studenten' gjennom undervisning i en eller annen relevant form. Potensielle deltakere i disse kommunikasjonsformene, bestemmer selv om, og på hvilken måte de skal bli påvirket og beveget. Men deres bestemmelse er formet av individuelle forskjeller, sosialisering og sosiale seleksjonsprosesser.

At individene kobler seg til ulike kommunikasjonsformer (eller systemer som Luhmann kaller de), forplikter de seg til å opptre og handle i tråd med systemets kode og foreskrevne operasjoner. Som kommunikasjonsdeltakere er de da forpliktet på å opprettholde og eventuelt forbedre systemets virkemåte og funksjon. Hva skal man så kalle de aktørene som bidrar til at det sosiale systemet gjendannes, omdannes og utvikles? Selle (1995) betegnet deltakerne i norsk idrettspolitik for 'familiemedlemmer' (1995). Slagstad (2008) karakteriserte noen av aktørene i oppbyggingen

av den norske staten som 'nasjonale strateger'. Bourdieu (1977) har brukt betegnelsen 'spilletts spillere' for å fange rollene som utspiller seg på ulike sosiale felt, så som utdanning, politikk og vitenskap. Jeg har tillatt meg å kalle aktørene for 'lakeier', altså systemets servile tjenere som strekker seg langt for å gå 'systemets' ærend (Tangen, 2015). Betegnelsen er brukt for å understreke hvor sterkt deltakerne er underlagt de sosiale systemenes logikker og operasjoner. Et eksempel illustrerer dette. Hans B Skaset måtte gå fra jobben som ekspedisjonssjef i kulturdepartementet, fordi han over-skred 'lakeiens' upolitiske rolle. Han hadde opptrådt for egenrådighet i sin kritikk av Norges idrettsforbunds antidopingarbeid (Ingebrigtsen, 2005). Hans etterfølger var en langt mer lojal 'lakei'.

I praksis kommer 'lakeienes' vurdering av forskning til uttrykk ved at forskernes funn blir løpende vurdert og selektert av politikerne ut fra den politiske gevinsten funnene eventuelt kan gi. Sagt mer folkelig: politikerne hører det de vil høre. Kun det som er politisk relevant blir tatt videre. Den mere kritiske forskningen blir oversett. At idrettsanlegg, ifølge forskerne, inkluderer noen og ekskluderer andre er ikke alarmerende nok for å gjøre noe med tilskuddsordningene til idrettsanlegg. I hvert fall ikke på bakgrunn av at den organiserte idretten roper på med anlegg for å gi et tilbud til alle barn. Som vist over, er idrettens talspersoner taleføre og ressurssterke. De har mye sosial kapital for å bruke Bourdieus termer (Bergsgard et al., 2009).

Det ligger en større politisk gevinst i å innfri den organiserte idrettens anleggsønsker, enn å justere idrettspolitikken etter forskernes bekymringer for utestengelse av noen individer eller grupper. At forskerne også hevder at den organiserte idretten i økende grad bidrar til sosial ulikhet, vekker heller ikke nok uro hos politikerne så lenge medlemstallene i NIF er noenlunde stabile. Forskernes påstander om at det ikke er samsvar mellom bevilgninger og måloppnåelse, resulterer ikke i store endringer av politikken. Selv om flere og flere unge og voksne velger treningssentre framfor den organiserte idretten, bekymrer heller ikke politikerne så lenge som antallet som velger å trene i regi av idrettslaget er stabilt lavt. Sagt på en annen måte: det er ikke et folkekrav om å endre verken idretten eller idrettspolitikken. Forskernes resultater er ikke tilstrekkelige alarmerende til å vekke resonans hos politikerne. De blir verken påvirket eller beveget til å handle av forskernes bekymringsmeldinger.

Med andre ord: politikere lytter ikke nøye etter hva forskere sier, fordi deres lojalitet og forpliktelse tilsier at de lytter til det politiske systemets kode og operasjoner for å innfri forventningene om makt og styring gjennom valg og beslutninger. Det er disse forventningene som skaper resonans hos politikere og som affekterer og beveger dem til handling på vegne av det politiske systemet. Det innebærer blant annet å skrive stortingsmeldinger og fatte beslutninger som er i utakt med tiden. Det synes å være sjeldent at forskningsresultater på idrettsområdet har et resonanspotensial. Dessverre!

Hva som skal til for å skape et slikt potensial får være et tema for et nytt kapittel.

Forfatterbeskrivelse

Jan Ove Tangen er professor emeritus ved Universitetet i Sørøst-Norge. Han har en dr. philos.-grad i sosiologi fra Universitetet i Oslo. Han har forsket på ulike sider ved idrett som et sosialt system – særlig på idrettspolitiske temaer som inkludering og ekskludering i idretten, idrettsanlegg som politisk virkemiddel, dopingbruk blant idrettsutøvere, og nå de senere årene idrett og bærekraft. Dette har resultert i en rekke vitenskapelige artikler samt mer populærvitenskapelige kronikker. De sist publiserte vitenskapelige artiklene er (1) Tangen, JO (2021). Observing the limits of steering – Norway's abortive Bid for the 2022 Olympic Winter Games in Oslo, *International Journal of Sport Policy and Politics*, DOI: 10.1080/19406940.2021.1993303. (2) Tangen, JO (2021). Is Sport Sustainable? – It Depends! *Front. Sports Act. Living* 3:679762. doi: 10.3389/fspor.2021.679762

Litteratur

- Alm, J., et al., (2016). Hosting major sports events: the challenge of taming white elephants. *Leisure studies*, 35 (5), 564–582. doi:10.1080/02614367.2014.994550
- Arfini, S., & Magnani, L. (2021). Embodied irrationality? Knowledge avoidance, willful ignorance, and the paradox of autonomy. *Frontiers in psychology*, 12, 769591.

- Baade, R.A., and Matheson, V., (2002). Bidding for the Olympics: fool's gold? In: C. Barros, M. Ibrahim, and S. Szymanski, eds. *Transatlantic sport: the comparative economics of North America and European sports*. Northampton, MA: E Elgar Publishing, 127–151.
- Bale, J. R. (2001). *Sport, space and the city*. New York: Routledge.
- Bergsgard, Nils Asle. (2005). *Idrettspolitikkenes maktspill: endring og stabilitet i den idrettspolitiske styringsmodellen*. PhD-avhandling. vol. nr 228. Bø: Telemarksforskning.
- Bergsgard, N. A, S. I. Nødland, and Ø. Seippel. (2009). „For den som har skal få?“ Makt og avmakt i lokal anleggspolitikk.“ In *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, edited by K. Rafoss and J. O. Tangen. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bergsgard, Nils Asle. (2017). „Spillet om idrettsanleggene – hvilke ressurser er virksomme i lokale anleggsprosesser?“ *Norsk sosiologisk tidsskrift* 1 (02):171-187. doi: 10.18261/issn.2535-2512-2017-02-05 ER.
- Blakar, Rolv Mikkell. (1973). *Språk er makt*. Vol. 338, *Pax[-bøkene]*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Cairney, P. (2018). „Why don't policymakers listen to your evidence?“ <https://paulcairney.wordpress.com/2018/03/26/why-dont-policy-makers-listen-to-your-evidence/> [lest 6.10.2023]
- Elias, N., (1976). *Über den Prozeß der Zivilisation: soziogenetische und psychogenetische Untersuchungen*. Berlin: Suhrkamp.
- Engbretsen, L., and R. Bahr. (2001). „Skadelig – men sunt.“ *Tidsskr Nor Lægeforen* 121 (1):18.
- Flyvbjerg, B. and Stewart, A. (2012). *Olympic proportions: cost and cost overrun at the Olympics 1960–2012*. Saïd Business School Working Papers. Saïd Business School, University of Oxford.
- Goksøy, Matti. (2005). „Idrettspolitikk fra Rolf Hofmo til Hans B. Skaset.“ In *Fred er ei det beste: festskrift : Hans B. Skaset 70 år*, S. 21-30. Oslo: Gyldendal undervisning.
- Goksøy, Matti. (2007). „Vi skal ikke være rævasittere i et departement,„: Rolf Hofmos visjoner og virke for folkeidretten.“ In *Arbeiderhistorie: årbok for Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek*, S. 33-61. Oslo: LO media.

- Goksøyr, Matti, Espen Andersen, and Kristin Asdal. (1996). *Kropp, kultur og tippekamp: Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946-1996*. Oslo: Universitetsforl.
- Hardman, I. (2018). *Why we get the wrong politicians*. Atlantic Books, London
- Hayes, G. and Horne, J., (2011). Sustainable development, shock and awe? London 2012 and civil society. *Sociology*, 45 (5), 749–764. doi:10.1177/0038038511413424
- Hayes, G., and Karamichas, J., Eds. (2011). *Olympic games, mega-events and civil societies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Heldal, F., et al. (2019), November 26–28. Irrational decisions in sports events. Paper presented at NEON Conference, Lillehammer.
- Hesstvedt, S. (2018). Expertization of Public Advisory Commissions. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(5), 381-400. doi:doi:10.18261/issn.2535-2512-2018-05-03
- Hiller, H.H., (2000). Mega-events, urban boosterism and growth strategies: an analysis of the objectives and legitimations of the Cape Town 2004 Olympic Bid. *International journal of urban and regional research*, 24 (2), 449–458. doi:10.1111/ 1468-2427.00256
- Hofmo, R., & Alnæs, E. (1947). *Boka om idrettsanlegg*. [Oslo]: Statens idrettskontor.
- Horne, John. (2007). „The Four ‘Knowns’ of Sports Mega-Events.“ *Leisure Studies* 26, no. 1: 81–96. doi:10.1080/02614360500504628.
- Ingebrigtsen, R. (2005) ‚Statsforvaltningens Sir Humprey‘, i Hanstad, D. V. og Goksøyr, M. (red.) *Fred er ei det beste*. Festskrift Hans B Skaset 70 år (s. 92–96). Oslo: Gyldendal.
- Janis, I.L., (1982). *Groupthink*. Boston: Houghton Mifflin.
- Jensen, C.T., (2020). *Exploiting the spectacular. A study of Danish and Norwegian event stakeholders’ interest in international sport events 2010–2020*. A PhD Dissertation, Culture Studies, Faculty of Humanities, Sports and Educational Sciences University of South-Eastern Norway, Bø.
- KKD. (2003). *Finansiering av statlig idrettspolitik. Rapport fra det regjeringsoppnevnte Sundberg-utvalget*. Oslo: Kultur- og kirkedepartementet.

- Kulturdepartementet. (2012). *Den norske idrettsmodellen*. Vol. 26(2011-2012), *St.meld. ...* Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Lamont M, Thevenot L. (2000). *Rethinking Comparative Cultural Sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press/ Paris: Maison Sci. l'Homme
- Luhmann, N., (1984). *Soziale Systeme: grundriss einer allgemeinen Theorie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Malfas, M., Theodoraki, E., and Houlihan, B., (2004). Impact of the Olympic games as mega-events. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers (ME3)*, 209–220 doi:10.1680/muen.2004.157.3.209.
- Mangset, P., & Rommetvedt, H. (2002). *Idrett og politikk : Kampsport eller lagspill?* Bergen: Fagbokforlaget.
- Nagbøl, Søren. (2015). „Macht und Architektur: Versuch einer erlebnisanalytischen Interpretation der Neuen Reichskanzlei.“ In *Grenzfahrungen. Phänomenologie und Anthropologie pädagogische Räume*, edited by Malte Brinkmann and Kirstin Westphal. Weinheim Basel: Beltz Verlag.
- Næss, Arne. (1974). *Vitenskapsfilosofi : en innføring*. 1. utg. Oslo: Universitetsforl.
- Preuss, H., (2004). Calculating the regional economic impact of the Olympic games. *European sport management quarterly*, 4 (4), 234–253. doi:10.1080/16184740408737479
- Rafoss, Kolbjørn. (2015). „Hall i Nord. Politikkdannelse og politikkomplementering – en studie av beslutningsprosesser, anleggsbruk og idrettsdeltakelse knyttet til bygging av store innendørshaller i ulike lokalsamfunn i Nord-Norge.“ utkast til PhD-avhandling, Fakultet for teknologi og samfunnsvitenskap, NTNU.
- Rafoss, Kolbjørn og Tangen, JO. (2009). (red.). *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rafoss, Kolbjørn, and Jan Ove Tangen. (2017). „Den norske idrettsmodellen – i utakt med tiden?“ *Norsk sosiologisk tidsskrift* 1 (02):152-170. doi: 10.18261/issn.2535-2512-2017-02-04 ER.
- Ringstad, Vidar. (1998). *Samfunnsøkonomi : 1 : Mikro- og markedsøkonomi*. 4. utg. ed. Vol. 1. Oslo: Cappelen akademisk forl.

- Riksrevisjonen. (2009). Riksrevisjonens undersøkelse av tilskudd til idrettsanlegg (Vol. Dokument nr. 3:8 (2008–2009)). [Oslo]: [Stortinget].
- Rosa, Hartmut (2019). *Resonance : a sociology of our relationship to the world*. Cambridge: Polity.
- Sabatier, P. & Jenkins-Smith, H. C. (1999). *Bridging Research and Policy. The Advocacy Coalition Framework: An Assessment*. I: Sabatier, P. (ed.) *Theories of the Policy Process*. Boulder: Westview Press.
- Selle, P. (1995). Idretten og det offentlige: ein familie? In: Klausen, K. K. & Selle, P. (eds.) *Frivillig organisering i Norden*. [Oslo]: TANO
- Sartre, Jean-Paul (1993). *Væren og intet: i utvalg innledning og oversettelse ved Bernt Vestre*. Oslo: Pax
- Sartre, Jean-Paul. (1980). *Erfaringer med De andre: Sartres eksistensfilosofi; utvalg og innledning ved Dag Østerberg; oversettelse ved Halvor Roll og Dag Østerberg*. Oslo: Gyldendal
- Sheard, R. (2005). *The Stadium: Architecture for the New Global Culture*. Singapore
- Scheff, T. J., and Retzinger, S. M. (2000). Shame as the master emotion of everyday life. *Journal of Mundane Behavior*, 1(3), 303-324.
- Schimank, U. (2005). The autonomy of modern sport: Dangerous and endangered. *European Journal of Sport Science*, 2(1), 13–23. DOI: 10.1080/16138171.2005.116877621746-1391
- Siegfried, J. and Zimbalist, A., (2002). A note on the local economic impact of sports expenditures. *Journal of sports economics*, 3 (4), 361–366. doi:10.1177/152700202237501
- Simmel, G. (1908). *Soziologie. Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftungen*. Berlin: Duncker & Humblot Verlag.
- Slagstad, Rune. (2008). *(Sporten): en idéhistorisk studie*. Oslo: Pax.
- Slagstad, Rune. 2011. „De politiserende embedsmenn. En tradisjon i norsk forvaltning.“ *Nordisk Administrativ Tidsskrift* 88 (3):170-188.
- Solberg, H.A., et al., (2018). *Sykkel-VM 2017. Fra folkefest til økonomisk bakrus*. Trondheim: NTNU: Center for Sport and Culture Management Research.
- Stewart, Allison. (2012). *Knowledge Games: The Achievement of Ignorance in Managing Olympic and Commonwealth Mega-Events*. Submitted for the Degree of Doctor of Philosophy in Management Studies Trinity Term 2012

- Stewart, Allison and Rayner, Steve (2016) Planning mega-event legacies: uncomfortable knowledge for host cities, *Planning Perspectives*, 31:2, 157-179, DOI: 10.1080/02665433.2015.1043933
- Tangen, Jan Ove. (1997). „Samfunnets idrett: en sosiologisk analyse av idrett som sosialt system : dets evolusjon og funksjon fra arkaisk til moderne tid.“ PhD, Institute of Sociology, University of Oslo.
- Tangen, J. O. (2004a) ‘Making the Space’: A Sociological Perspective on Sport and its Facilities, *Sport in Society*, 7:1, 25-48, DOI: 10.1080/1461098042000220173
- Tangen, J. O. (2004b). Embedded Expectations, Embodied Knowledge and the Movements That Connect: A System Theoretical Attempt to Explain the Use and Non-Use of Sport Facilities. *International Review for the Sociology of Sport*, 39(1), 7-25. <https://doi.org/10.1177/1012690204040520>
- Tangen, J. O. (2005). Idrettsanlegg som politisk virkemiddel – virker det? . I: Hanstad, D. V. & Goksøyr, M. (eds.) *Fred er ei det beste : festskrift : Hans B. Skaset 70 år*. Oslo: Gyldendal.
- Tangen, Jan Ove. (2011). „Idrettens anlegg – brekkstangen som sviktet.“ In *Norsk idrett: indre spenning og ytre press*, edited by D. V. Hanstad, S. 447-463. Oslo: Akilles.
- Tangen, J. O. (2012) „Golfens helseregnskap“: skisse til en samfunnsøkonomisk analyse av golfens helseeffekter (Skriftserien, nr. 5/2012). Porsgrunn: Høgskolen.
- Tangen, J.O., (2015). „Nasjonale strateger“, „familiemedlemmer“, „spillets spillere“ eller „systemets lakeier“?—Norsk idrettspolitik i lys av Slagstad, Selle, Bourdieu og Luhmann. *Sosiologisk tidsskrift*, 23 (4), 215–237. doi:10.18261/1504-2928-2015-04-01
- Tangen, J.O., (2016). Politics, power, and rhetoric—The Norwegian Bid for Olympic Winter Games in Oslo 2022. Paper presented at Sport: Spaces, Places, Money and Politics, 13–15 September Oxford, UK: Mansfield College.
- Tangen, JO. (2019). Den norske idrettsmodellen – en politisk konstruksjon. I: Sæther, S. A. (red.). *Idrettsvitenskap : perspektiver og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Tangen, J.O. (2021). „Observing the Limits of Steering – Norway’s abortive Bid for the 2022 Olympic Winter Games in Oslo,“ *International Journal of Sport Policy and Politics* 14, no. 1 (2021): 1-18, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19406940.2021.1993303>
- Tangen, J.O., and K. Rafoss. (2009). „Idrettsanlegg som politisk virkemiddel.“ I *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, edited by Kolbjørn Rafoss and Jan Ove Tangen, 193-202. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tangen, J. O. and Gils, B. M. (forthcoming). The Ethics of the Norwegian People and the Spirit of the Olympic Movement: The Resistance against the Oslo 2022 Winter Olympics explained.
- Thornton, P.H., Ocasio, W., and Lounsbury, M., (2012). The institutional logics perspective: a new approach to culture, structure, and process. Oxford: Oxford University Press, Incorporated.
- Zimbalist, A., (2015). *Circus maximus: the economic gamble behind hosting the Olympics and the World Cup, circus maximus*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Østerberg, D. (1974). *Notater til materiell-begrepet (Vol. 11)*. Oslo: Institutt for sosiologi.
- Østerud, Øyvind, Fredrik Engelstad, and Per Selle. (2003). *Makten og demokratiet: en sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Øyen, S. A. (2010). Paradoxer i Sartres filosofi og vår samtid. *Norsk filosofisk tidsskrift*, 45(1), 71-82. doi:doi:10.18261/ISSN1504-2901-2010-01-06

I overført betydning er en 'knast' en forhindring eller et problem, som står i vejen for at nå et mål. I nærværende antologi om 'Idrættens og civilsamfundets knaster' går vi tæt på nogle af de problemstillinger inden for idrætten og civilsamfundet, som ofte debatteres. Antologien er inddelt i fire afsnit: Civilsamfundet, Idrætsforeninger, Faciliteter og rum for idræt, bevægelse og leg samt Social ulighed i sundhed og idrætsdeltagelsen. I hvert afsnit behandles aktuelle samfundsvidenskabelige problemstillinger ud fra en kritisk vinkel med henblik på at skabe nye indsigter, der kan bidrage til at overvinde 'knasterne' og skabe forandringer i civilsamfundet og idrætten. Antologien udgives i anledning af Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfunds 20 års jubilæum.

Find kontaktoplysningerne til ansatte ved Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund på: www.sdu.dk/cisc.

Publikation er 'open source' og kan frit downloades fra www.universitypress.dk.